

UMEÅ TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen
Domare 2:1

2024-02-27

Mål nr: P 2936-23

Laga kraft

Dom, 2024-02-02

Avgörandet beträffande Sirges sameby har vunnit laga kraft 2024-02-23.

UMEÅ TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2024-02-02
meddelad i
Umeå

Mål nr P 2936-23

PARTER

Klagande

Sirges sameby
c/o Mikael Kuhmunen
Box 76
962 22 Jokkmokk

Motpart

Jokkmokks kommun
962 85 Jokkmokk

ÖVERKLAGAT BESLUT

Beslut av Samhällsbyggarnämnden i Jokkmokks kommuns den 31 augusti 2023
(§ 73) i ärende 2020:76

SAKEN

Detaljplan för fastigheten Jokkmokk Älvsborg 1:47 m.fl.

DOMSLUT

Mark- och miljödomstolen avslår överklagandet.

Dok.Id 466847

Postadress
Box 138
901 04 Umeå

Besöksadress
Nygatan 45

Telefon
090-17 21 00

E-post: mmd.umea@dom.se
www.domstol.se, Info om vår
personuppgiftsbehandling:
www.umeatingsratt.domstol.se eller kontakta
oss

Telefax

Expeditionstid
måndag – fredag
08:00–16:00

BAKGRUND

Samhällsbyggargårnämnden i Jokkmokks kommun antog i beslut den 31 augusti 2023 en detaljplan för fastigheten Älvsborg 1:47 m.fl. utanför tätorten Jokkmokk. Syftet med planen är enligt planbeskrivningen att pröva förutsättningarna av industri- verksamhet för serverhallar inom området.

Länsstyrelsen i Norrbottens län (länsstyrelsen) beslutade den 25 september 2023 att inte överpröva detaljplanen enligt 11 kap. 10 § plan- och bygglagen (2010:900), PBL.

Sirges sameby (samebyn) har överklagat beslutet att anta detaljplanen till mark- och miljödomstolen.

YRKANDE M.M.

Samebyn har yrkat att mark- och miljödomstolen ska upphäva beslutet att anta detaljplanen.

Jokkmokks kommun har motsatt sig samebyns yrkande.

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖDOMSTOLEN

Samebyn har gett in en karta över sina åretruntmarker och anfört i huvudsak följande till stöd för sin talan.

Sirges sameby är en fjällsameby vars renar betar från området kring norska gränsen i väster till Ulldevis lågfjäll i öster under sommartid. Kalvningslandet utgörs i västra delen av samebyns område. Vintertid betar samebyns renar från Ulldevis fjällurskog i väster mot Luleå skärgård i öster. Ett flertal vintergrupper betar årligen i området väster och öster om Jokkmokk samhälle. Förutsättningar för vinterbetet är beroende på lokala väderförhållanden som varierar mellan olika år. Fördelningen av vintergrupperna i öst-västlig riktning är helt beroende på hur vädret påverkar de lokala betesförhållandena.

Det i överklagan avsedda området är beläget inom Sirges samebys betesområde tillika sedvanerättsområde. Området nyttjas av ett flertal vintergrupper under olika perioder. Området är begränsat geografiskt av Slakka sameby i norr, Luleälven i söder samt väg E45 i västlig riktning. Länsstyrelsen beskriver kärnområdet inom Sirges sameby som blir berört av exploateringen på följande sätt:

”Nautijaurområdet är ett av de viktigaste kärnområdena som vinterbetesområde inom åretruntmarken. Området ligger i sydvästra delen av samebyns åretruntmark med Nautijaur i nordväst och strax söder om Kartevare i nordost, Gräsviken i söder, samebygränsen i öst och västra foten av Råvåive i ost. Området nyttjas av flera vinterbetesgrupper och hyser hänglavrika skogar med bra marklavbete. Flera rastbeten och naturliga uppsamlingsområden finns i området som genomkorsas av samebyns huvudflyttled. Betes-, skiljningshagar och renvaktarstugor finns i Råvve, Nautijaur och Gräsviken.”

Detaljplanens område som är avsett för den tilltänkta etableringen kommer att skära av en passage som viktig för fri strövning av renar eftersom det är en kritisk passage mellan den reglerade Luleälven och en annan sameby. Sametinget skriver på deras hemsida:

”All rennäring bygger på det fria naturbetet eftersom renar är vandringsdjur. För vandringarna mellan olika betesmarker utnyttjar renen bestämda vandringsleder. Under vissa tider på året, framför allt i samband med kalvmärkning, höstslakt och flytt till vinterbetesområdena, samlar renskötarna renarna i större hjordar som drivs efter urgamla flyttleder. Det är nästan omöjligt att ändra en flyttled eftersom renarna är lättskrämda vanedjur.”

De renar som man av olika skäl inte får med sig från vinterbetesområdet p.g.a. orsaker så som försämrade snöförhållanden eller annan störning under samlingsarbetet, måste på egen hand ta sig från vinterbeteslandet i öster till fjällområdet med kalvnings- och sommarbeteslandet i väster. Dessa vandringar och vandringsleder är definitionen av så kallad ”fri strövning” vilket rennäringen är beroende av. Sametinget beskriver att renskötselrätten bygger på urminnes hävd och sedvanebruk.

I närområdet finns en av samebyns flyttleder, vilket även den hotas att störas av exploateringen av området.

Enligt 3 kap. 5 § miljöbalken är rennäringen klassad som riksintresse. Av detta följer dels att områden av riksintresse för rennäringen skall skyddas, dels att mark- och vattenområden så långt skall möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra näringarnas bedrivande.

Man kan likställa denna typ av exploatering av markområden med etablering av vindkraftsanläggningar. Detta stärks genom forskningsrapporter som visar på hur störningar sker under etableringsfasen och hur renar betar sig i anslutning till exploaterat markområde samt hur stort undvikandeområdet blir i anslutning till etableringen, vilket i sin tur skulle medföra stor förlust av areal för samebyns betesområden. Forskningen stärker renskötselns traditionella kunskap och erfarenheter av renarnas störningspåverkan av exploateringar. Byggnationerna av denna etablering i området kan därmed anses gå emot 94 § p. 2 och 3 rennäringslagen (1971:437) då den hotar att störa betande renar.

Exploateringen av markområdet skulle även orsaka större risk för trafikolyckor med ren då renar i högre grad skulle styras ut på E45. Detta eftersom den reglerade Luleälven utgör en barriär i söder. Exploateringen hotar flera ovan nämnda punkter och bryter därmed mot 30 § rennäringslagen.

Det framkommer i detaljplanens planbeskrivning, under riksintresset rennäring, avsnittet rennäringanalys, att planområdet ligger inom viktigt vinterbetesområde för samebyn. Det framkommer även att i närheten finns flera riksintressen som löper hög risk att bli påverkade av exploateringen i området. Den aktuella platsen för etableringen innebär en förlust av betesmark, ett så kallat betesbortfall, som i sin tur leder ovillkorligen till en överbetning av övrig betesmark i området. Följande står i granskningshandlingen, s. 7–8:

"Undvikelseeffekter kommer göra flyttningen utmed flyttleden genom den svåra passagen än svårare. Planområdet gör passagen mellan gränsen till Slakka sameby och väg 97 än mer trång och orsakar i realiteten fragmentering av både riksintresse- och betesområden. Det innebär också att det funktionella sambandet mellan kärnområdena, flyttleden och rastbetesområdena riskerar att påverkas negativt och orsaka merarbete för renskötarna."

Betesbortfall, störningar och närhet till flyttled och kärnområde skapar i sin tur allvarliga kumulativa effekter på renskötseln i området, vilka inte går att klassa som små. Renskötselns traditionella kunskaper och erfarenheter, men även tidigare nämnda forskning, menar att sådana effekter vid aktivitet och inverkan riskerar att bli långvariga. Traditionell kunskap ska värderas, ges samma respekt och anses som lika användbar och nödvändig som andra former av kunskap enligt artikel 8 j i Konventionen om biologisk mångfald.

Exploateringen av området är högst olämplig då den väsentligt försvårar renskötselarbetet för samebyns medlemmar samt påverkar möjligheten att använda området öster om exploateringsområdet för vinterbete. Området är redan i sig väldigt exploaterat och därmed fragmenterat. Denna exploatering stör och förstör inte bara betet på platsen i sig, den adderar även ytterligare fragmentering i ett redan känsligt område.

Kommunen har i korthet anfört följande.

Samebyns synpunkter bemöts i den särskilda rennäringsanalysen. I planbeskrivningen redovisas bedömningen av påverkan på riksintressen, bl.a. för rennäringen samt föreslagna skadeförebyggande åtgärder. Därutöver bedöms de omständigheter som samebyn lyft i dess överklagande. Sammanfattningsvis har planens påverkan på rennäringen utretts i planärendet och kommunen har gjort en intresseavvägning mellan de motstående intressena, varvid slutsatsen är att detaljplanen inte kommer att påtagligt försvåra rennäringens bedrivande.

DOMSKÄL

Rättslig reglering

Det är en kommunal angelägenhet att planlägga användningen av mark och vatten, se 1 kap. 2 § PBL. Det är alltså kommunen som, inom vida ramar, avgör hur bebyggelsemiljön ska utformas i den egna kommunen. Detta kallas vanligen för ”det kommunala planmonopolet”.

Domstolsprövningen av detaljplaner är enligt 13 kap. 17 § PBL begränsad till frågan om beslutet att anta detaljplanen strider mot någon rättsregel på det sätt som gjorts gällande i målet eller som annars framgår av omständigheterna. Om beslutet strider mot en rättsregel ska det upphävas i sin helhet, annars ska det fastställas i sin helhet. Domstolens prövning stannar i många fall vid en bedömning av om beslutet att anta detaljplanen ligger inom ramen för det handlingsutrymme som de materiella reglerna i 2 kap. PBL ger kommunen. Om beslutet ryms inom detta handlingsutrymme, kommer de avvägningar som en kommun har gjort mellan olika intressen inte att bli föremål för överprövning. Ett beslut att anta en detaljplan bör således upphävas endast om kommunen har gjort en felaktig avvägning mellan motstående enskilda intressen eller motstående enskilda och allmänna intressen, eller i de fall då kommunen har begått fel vid handläggningen, se Mark- och miljööverdomstolens avgöranden MÖD 2013:47 och MÖD 2014:12.

Av 3 kap. 5 § miljöbalken framgår att områden som har betydelse för rennäringen ska så långt som möjligt skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra näringens bedrivande (första stycket). Om området utgör ett riksintresse för rennäringen är kravet i stället att området ska skyddas mot sådana åtgärder (andra stycket).

Även om en åtgärd vidtas utanför ett riksintresseområde kan den innebära påtaglig skada på riksintresset och därför vara otillåten. Det avgörande är inte om åtgärden är lokaliserad inom eller utanför det utpekade riksintresseområdet. Det är åtgärdens konsekvenser för riksintressets värden och egenskaper som ska bedömas (jfr. Mark- och miljööverdomstolens dom den 12 november 2020 i mål nr P 2707-19).

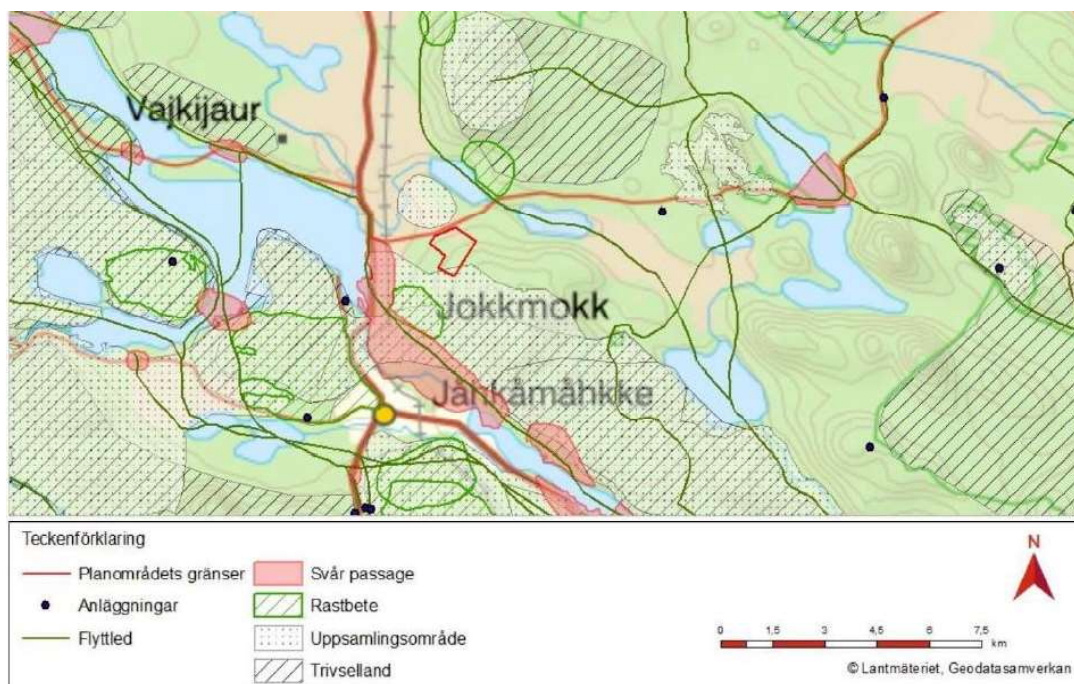
Enligt 4 kap. 33 § första stycket p. 4 PBL ska en planbeskrivning innehålla en redovisning av de överväganden som har legat till grund för planens utformning med hänsyn till motstående intressen och planens konsekvenser.

Inom ramen för sin tillsyn enligt 11 kap. PBL är det i första hand länsstyrelsen som bevakar statliga intressen. Länsstyrelsen förväntas därmed ha tillgång till den särskilda sakkunskap som behövs för bedömning i dessa frågor. I många fall saknas det skäl för överprövande myndigheter att frånga länsstyrelsens bedömning i dessa avseenden (se Mark- och miljööverdomstolens avgörande MÖD 2014:12).

Länsstyrelsen har i detta fall beslutat att inte överpröva kommunens antagandebeslut och anses därmed ha funnit planen godtagbar ur bl.a. riksintressesynpunkt.

Mark- och miljödomstolens bedömning

Inledningsvis kan det noteras att planområdet är beläget ungefär 750 m från ett utpekad riksintresse för rennäringsen. Planområdet angränsar även till och överlappar i mindre mån ett utpekad uppsamlingsområde för rennäringsen. Se figur 1 nedan.

Figur 1. Områden av intresse för rennäringsen, urklipp från planbeskrivningen.

Av handlingarna i målet framgår att kommunen har haft utgångspunkten att rennäringsen kan komma att påverkas av den planerade verksamheten. Kommunen har under planprocessen bl.a. tagit fram en utredning som särskilt inriktat sig på planens påverkan på rennäringsen. I planbeskrivningen anges också kommunens överväganden i dessa delar och kommunen har angett förslag på skadeförebyggande åtgärder m.m.

Mark- och miljödomstolen bedömer att planhandlingarna uppfyller de formella krav på överväganden och konsekvensredovisning m.m. som följer av 4 kap. 33 § PBL.

När det gäller den faktiska påverkan på rennäringsen är alltså planområdet som sådant inte utpekade som riksintresse. Utredningen i målet ger inte anledning att bedöma att just det området är riksintressant. Det har inte heller framkommit att detaljplanens omgivningspåverkan kommer att vara sådan att den påtagligt försvårar rennäringsens bedrivande inom det närliggande riksintresseområdet. Beslutet att anta detaljplanen strider därmed inte mot 3 kap. 5 § andra stycket miljöbalken.

När det gäller första stycket i 3 kap. 5 § miljöbalken gör mark- och miljödomstolen följande överväganden.

Eftersom planområdet och dess omedelbara närhet har betydelse för rennäringsen ska området *så långt som möjligt* skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra rennäringsens bedrivande inom området.

Domstolen ser inte något skäl att ifrågasätta utredningens tillförlitlighet och anser att kommunen har beaktat frågan om påverkan på rennäringsens omfattning i tillräcklig omfattning. Det har inte framkommit att detaljplanen utgör en åtgärd som kommer att påtagligt försvåra rennäringsens bedrivande i området. Domstolen har särskilt beaktat det buffertområde med naturmark som planen omfattar.

Avvägningen mellan olika intressen inom – och i närheten av – planområdet får därmed anses rymmas inom det handlingsutrymme som kommunen har i planprocessen. Inte heller kan beslutet anses strida mot bestämmelserna i rennäringslagen (1971:437). Det finns därmed inget skäl att upphäva beslutet att anta detaljplanen.

Sammanfattningsvis har det inte framkommit att beslutet att anta detaljplanen strider mot någon rättsregel. Mark- och miljödomstolen bedömer att planhandlingarna uppfyller de formella krav som följer av PBL och att de överväganden som kommunen har gjort ligger inom kommunens handlingsutrymme. Vad samebyn anfört i övrigt ändrar inte domstolens bedömning. Det saknas därmed skäl att upphäva beslutet att anta den aktuella detaljplanen.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 1 (MMD-02)

Överklagande senast den 23 februari 2024.

Katarina Brodin

Daniel Janonius Löwgren

I domstolens avgörande har chefsrådmannen Katarina Brodin och tekniska rådet Daniel Janonius Löwgren deltagit. Föredragande har varit beredningsjuristen Karl Modig.

Hur man överklagar

MMD-02

Vill du att domen ska ändras i någon del kan du överklaga. Här får du veta hur det går till.

Överklaga skriftligt inom 3 veckor

Ditt överklagande ska ha kommit in till domstolen inom 3 veckor från domens datum. Sista datum för överklagande finns på sista sidan i domen.

Så här gör du

1. Skriv mark- och miljödomstolens namn och målnummer.
2. Förklara varför du tycker att domen ska ändras. Tala om vilken ändring du vill ha och varför du tycker att Mark- och miljööverdomstolen ska ta upp ditt överklagande (läs mer om prövningstillstånd längre ner).
3. Tala om vilka bevis du vill hänvisa till. Förklara vad du vill visa med varje bevis. Skicka med skriftliga bevis som inte redan finns i målet.
4. Lämna namn samt aktuella och fullständiga uppgifter om var domstolen kan nå dig: postadresser, e-postadresser och telefonnummer.
Om du har ett ombud, lämna också ombudets kontaktuppgifter.
5. Skriv under överklagandet själv eller låt ditt ombud göra det.
6. Skicka eller lämna in överklagandet till mark- och miljödomstolen. Du hittar adressen i domen.

Vad händer sedan?

Mark- och miljödomstolen kontrollerar att överklagandet kommit in i rätt tid. Har det kommit in för sent avvisar domstolen överklagandet. Det innebär att domen gäller.

Om överklagandet kommit in i tid, skickar mark- och miljödomstolen överklagandet och alla handlingar i målet vidare till Mark- och miljööverdomstolen.

Har du tidigare fått brev genom förenklad delgivning, kan även Mark- och miljööverdomstolen skicka brev på detta sätt.

Prövningstillstånd i Mark- och miljööverdomstolen

När överklagandet kommer in till Mark- och miljööverdomstolen tar domstolen först ställning till om målet ska tas upp till prövning.

Mark- och miljööverdomstolen ger prövningstillstånd i fyra olika fall.

- Domstolen bedömer att det finns anledning att tvivla på att mark- och miljödomstolen dömt rätt.
- Domstolen anser att det inte går att bedöma om mark- och miljödomstolen har dömt rätt utan att ta upp målet.
- Domstolen behöver ta upp målet för att ge andra domstolar vägledning i rättstillämpningen.
- Domstolen bedömer att det finns synnerliga skäl att ta upp målet av någon annan anledning.

Om du *inte* får prövningstillstånd gäller den överklagade domen. Därför är det viktigt att i överklagandet ta med allt du vill föra fram.

Vill du veta mer?

Ta kontakt med mark- och miljödomstolen om du har frågor. Adress och telefonnummer finns på första sidan i domen.

Mer information finns på www.domstol.se.